

Béres L. Attila

Túra- és kultúra-programválogatás

Nemcsak az emlékhelyeket bejáró útítársak, hanem a Fővárosi Örmény Klub novemberi közönsége is nagy érdeklődéssel hallgatta *Dr. Szarka György* előadását, amelynek címe ez volt: *Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kegyeleti barangolása az I. világháború helyszínein: Isonzó, Doberdó, Júliai-Alpok, Karszt-hegység és a Trieszti-öböl vidékein (2014. július 27–augusztus 1.)*. Az emléktúra vezetője szerint az utazás elsősorban a szeretetről szólt. „Nem zarándokút, nem hadtörténeti tanulmányút, nem bakancsos turistaút volt, illetve nemcsak az. Mindenből volt egy kicsi...” – kezdte a műsor első előadója.

Gyuri bácsi lebilincselően kalauzolt ezúttal is az emlékhelyeken, és miközben a kivetített képeket néztük, az előadás végére egyre jobban megbizonyosodtunk arról, hogy ez az út valóban a szeretetről szólt. Anélkül, hogy a szeretetről beszélt volna. A 250 ezer elesett hősnék szóló kegyeleti körutazáson baráti társaság vett részt, nem innen-onnan összeszedett, hanem tizenhat utat

Dr. Szarka György

együtt megtett, összeszokott csapat, akik tudják, Szabó Dezső szavaival, hogy „felelősek minden magyarért”. A kegyeleti barangolásról írt beszámoló utolsó részét az 5–11. oldalon közöljük.

Dr. Szarka György vázolta az EÖGYKE 2015. évi tervezett programját is, amely a Négy ország – egy nemzet nevet kapta. A mai Horvátországon, Szerbián és Románián átvezető körutazás céljaként elmondta, hogy a barangolók az összetartozás jegyében szembesüljenek a Drávaszög, Klet-Szlávia, Bácska, Bánság és Partium magyar vonatkozású történelmi és kulturális örökségeivel, valamint rövid túrákkal felfrissüljenek a Bihar-hegység turista

útvonalain. A programvázlat már a klubesten felkeltette sokunk érdeklődését. A 2015 évi barangolásra történő jelentkezés feltételeit, az útvonaltervet, a részletes programot a füzetek következő számaiban adjuk közre.

A klubest második részében *dr. Issekutz Sarolta* felkérte *Alexa*

Károly irodalom-történészt, hogy mutassa be a *Távol az Araráttól... A magyar-örmény irodalom* című kötetet. A könyvbemutatón először *Dr. Szabó András* előadóművész kellemes orgánumával felolvasta *Ady Endre* egyik szép versét, amely a könyvben is megjelent, *A tavalyi cselédekhez* címűt.

A kötet szerkesztője röviden szólt arról, hogy, ki, hogyan került be a kötetbe. Idézte *dr. Issekutz Saroltát*, aki elmondta, hogy harminchét magyar-örmény író, költő, irodalomtudós, kritikus, egyházi férfi, azaz az irodalom művészeinek életrajzát és műveit tartalmazó könyv – válogatás, amelynek lesz folytatása is.

Előadónk ezután kifejtette gondolatait a kötet első szerzőjéről, a XX. század elejét meghatározó magyar irodalmi szellem, *Ady Endre* örmény kapcsolódásáról, anyai ági örménységéről. A vidéki református papi Pásztor családról nem sok adat maradt fenn, de maga a költő írta meg, hogy örmény az édesanyja, és milyen örmény mondókákat mondott. *Ady* egyébként többször ír örmény témákat, például *A magyar Pimodan (1908)*, *Az ismeretlen diák, Örmények Párizsban*, stb. A Nyugatban egy kortárs író is említte örmény származását. A legújabb kutatásokban: *Gudenus János József* 2010-ben megjelent *Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája* című kötet 749. oldalán a Simay-család genealógiájának egyik elemeként ott találjuk a tiszzaeszlári Pásztor Máriát (1858–1937) és fiát Diósady *Ady Endrét*.

Természetesen arra nem volt mód, hogy az antológia valamennyi írójáról tudományos előadás hangozzon el, de *Alexa Károly* őszintén vallott az erdélyi magyar-örménység sorát is döntően meghatározó I. világháború emlékeinek hiányáról. Kiemelte, döntő fontosságú az irodalomtörténetben a nyelv, a nyelv használata. A XIX. századi *Petelei István* – az legnagyobb örmény származású magyar novellista *Móricz* előtt, noha magát örményként sehol nem címkézte –, megőrizte

dr. Issekutz Sarolta és Alexa Károly

írásaiban az örménység rituális emlékeit, emancipációját, asszimilációját, városiasodását.

Alexa Károly szólt a szamosújvári „mániákus” *Szongott Kristóf* íróról, aki saját pénzén, húsz éven keresztül adta ki az Armenia folyóiratot. Az „örmény reneszánsz” számon tartja, hogy az ember a gyökereit feltárja, megismerje. A könyvben irodalmi példák mutatják meg az örmény ember, az örmény családiasság, az örmény élet változásait.

Alexa Károly baráti szavakkal emlékezett meg a tragikus hirtelenséggel eltávozott íróról, *Dávid Csabáról*, aki még az előző klubdelutánon itt volt közöttünk. *Dr. Szabó András* pedig felolvasta *Dávid Csaba: Hány haza a kettő?* című írását.

Az olvasmány gyűjtemény szerkesztője a folytatásban *Tutsek Annáról* elmondta azt is, hogy a kilenc kiadást megért *Cilike hebe-hurgya* bakfisának érzelmes történetéből az író nő gyermekkorának *Kolozsvárát* is megismerhetjük.

Természetesen arra nem volt mód, hogy az antológia valamennyi írójáról tudományos előadás hangozzon el, de *Alexa Károly* őszintén vallott az erdélyi magyar-örménység sorát is döntően meghatározó I. világháború emlékeinek hiányáról. Kiemelte, döntő fontosságú az irodalomtörténetben a nyelv, a nyelv használata. A XIX. századi *Petelei István* – az legnagyobb örmény származású magyar novellista *Móricz* előtt, noha magát örményként sehol nem címkézte –, megőrizte

Fővárosi Örmény Klub közönsége

Az állambiztonsági hivatalnokból korának olvasott, népszerű írója, *Lázár István* Napnyugati meséket írt, neve sajnos sehol nem szerepel az irodalomtörténetben. 1920-ban *A vörös számum* regényében szigorú „magyar elfogultsággal” ír a kommun borzalmas pár hónapjáról.

Dr. Szabó András

A klub résztvevői és irodalomtörténész előadónk számára is ismert, hogy *Lászlóffy Aladár* sok szállal kötődött az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesülethez. Előadónk szerint a magyar irodalmi köztudatban korántsem a megfelelő helyen tartják számon, a nemzeti köztiszteltet figyelme még nem eléggé fordult a költő felé.

Alexa Károly még kiemelte, hogy *Bartis Ferenc* költő, az Összmagyar Testület megszervezője, fia, *Bartis Attila* író, valamint *Dragomán György* a leghíresebb mai magyar író, és a felbukkanása után azonnal a magyar irodalom élvonalába emelkedett erdélyi *Bodor Ádám* egyaránt mély örmény beágyazottságra vall.

Befejezésül Dr. Szabó András felolvasta *Bodor Ádám: A Szevan-tó közelében* című írását, Alexa Károly pedig jó szívvel ajánlotta az adventben ezt az olvasmány gyűjteményt mindannyiunk figyelmébe.

A nagy sikert aratott könyvbemutató végén a klub háziasszonya, dr. Issekutz Sarolta szólította a könyvben szereplő, és a klubesten jelenlévő *Döbrentei Kornél*, *Kali Kinga* és *Tarján Tamás* írókat, és megkérte őket, vegyék át a tiszteletpéldányukat.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a Bp. II. kerületi Örmény Önkormányzat elnöke megemlékezett az októberben elhunyt *Dávid Csabáról*, valamint *Flórián Antal* színművészről is. Végül tájékoztatást kaptunk a soron következő programokról, így arról is, hogy a Fővárosi

Örmény Klub karácsonyi ünnepe műsora nem december 18-án, csütörtökön, hanem egy nappal később, 19-én, pénteken lesz! A novemberi klubdelután dedikálással és agapéval zárult.

Távol az Araráttól... A magyarörmény irodalom

A lexikonszerű könyvet az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület Kiadó jelentette meg az Erdélyi Örmény Múzeum 20. köteteként. Alexa Károly szerkesztő a 490 oldalas, színes keménykötésű borítóval készült olvasmányos könyvben 37 magyarörmény író, költő, irodalomtörténész, irodalmár pályaképe, fotója és mintegy 160 válogatott szemelvény bemutatására vállalkozott. Abc rendben a könyvben szereplő írók nevei: Ady Endre, Alexa Károly, Ávedik Lukács, Bányai Elemér (Zuboly), Bartis Attila, Bartis Ferenc, Bodor Ádám, Bor Ambrus, Cserei Szász László, Csiky Gergely, Dávid Antal Iván, Dávid Csaba, Dávid Katalin, Doboss Gyula, Döbrentei Kornél, Dragomán György, Flórián Tibor, Gopcsa László, Harmath Lujza, Jankovics Marcell, Kabdebó Lóránt, Kabdebó Tamás, Kali Kinga, Lászlóffy Aladár, Lászlóffy Csaba, Lázár István, Lázár Jolán, Lukácsi(y) Kristóf, Lukács Móricz, Merza Gyula, Moldován Gergely, Papp Miklós (keresztesi), Petelei István, Szongott Kristóf, Tarján Tamás, Tutsek Anna, és Zárug Péter Farkas. A kötetet az erdélyi örmények múltjából nagyszámú archív fotó, valamint az örmény kódexművészet számos állat- és emberábrázolása illusztrálja.

Szennyessy Judit

Kegyeleti barangolás Isonzó, Doberdó, Júliai-Alpok, Karszt-hegység és a Trieszti-öböl vidékein

– 2014. július 27–augusztus 1. (3., befejező rész)

Július 30. A mai napon a Doberdói fennsíkon kalandoztunk. Az isonzói front déli szakaszát, a karszt fennsíkot nevezi az emlékezet és a történelmi tudat Doberdónak. Doberdó a magyarság számára szimbolikus jelentéssel bír, s annak a gyászos emléktörténelmi-földrajzi fogalomsornak a része, amelybe Mohács, vagy a Don-kanyar is tartozik. A súlyos veszteségeket, szomorú emlékeket idéző fogalmon túl azonban Doberdó a magyar hadtörténelem egyik legfontosabb emlékhelye és egyúttal a magyar katonai helytállás és hősiesség jelképe is. Ez a front a hegycsúcsokon folyó háborúhoz viszonyítva más kihívásokat jelentett: vízhiányt, nyáron perzselő meleget és a temetetlen halottak rothadó bűzét. A kőfalak és homokzsáképítmények mögött, illetve a lövészárkokban harcoló katonáink folyamatos gránittűzben és kőzaporban védtek állásaikat. A kora reggeli eső miatt látogatásunkat a Redipugliai katonai emlékhelynél kezdjük.

A monumentális építmény a legnagyobb olasz katonai temető. Közel három évig épült, 1938-ban Mussolini

avatta fel. Az emlékhely magán viseli a kor hegemonisztikus törekvéseinek jegeit.

Az egész hegyet beborító tiszta fehér márvány mintegy 100 méter széles. Ide 100.000 katonát helyeztek el, negyven ezret név szerint, hatvan ezret beazonosítatlanul. A csoport kitaróbb tagjai gyalog közelítették meg a tér másik oldalán található múzeumot, az esőtől félők pedig autóbusszal mentek a találkozóhelyre. Az „Első világháború múzeuma” négy teremből és egy fogadóhelyiségből áll. A vitrinekben megtekintettük a háború tárgyait, azaz fegyvereket, katonai egyenruhákat, orvosi felszereléseket és számos fotót a lövészárkokban zajló életről. Találtunk magyar feliratokat és szegényes oltárokat, amelyek azt bizonyítják, hogy katonáink a messzi idegenben is az otthonukra és szeretteikre gondoltak. Innen a Doberdó legvéresebb csatájának helyszínére, a Monte San Michelére utaztunk. Az 1916. augusztus 5-7-ig tartó ütközet hősei az 1. sz. honvéd gyalogezred és a nagyváradi 4. sz. honvéd gyalogezred katonái voltak. Ez utóbbiak Kratochwill Károly ezredes vezetésével a háromszoros olasz

